

ایمان؛ اولین مجله تمام عیار مذهب تشیع در ایران

سید مهدی سیدقطبی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی. کارشناس سفارش و پیگیری مطبوعات غیرفارسی. رایانامه: mehdiqotbi@gmail.com

چکیده

مطبوعات در ایران در یک صد و هشتاد سال پیش (با انتشار روزنامه کاغذ اخبار میرزا محمد صالح شیرازی به سال ۱۲۵۲ق/ ۱۲۱۵ ش) پدید آمد. انتظار این بود که در همان سال‌های ابتدایی با توجه به اهمیت دین اسلام، مطبوعات اسلامی (شیعی) از سوی دولت و مردم منتشر شود ولی هفتاد سال طول کشید تا اولین مجله اسلامی (شیعی) پدید آمد.

اگرچه از همان آغاز روزنامه‌نگاری در ایران، مطالبی درباره دین مبین اسلام- هرچند کوتاه- در برخی نشریات وجود دارد اما مجله الاسلام؛ نخستین نشریه اسلامی (شیعی)، در سال ۱۳۲۰ ق و حدود چهل سال بعد از آن، «ایمان» به عنوان اولین مجله تمام عیار مذهب تشیع در تهران منتشر گردید. این نشریه به علت دفاع از دین اسلام (تشیع) با زبان جدید و در چارچوب دیدگاه‌های پدید آمده پس از تجربه‌های دوره رضاشاهی، از اهمیت والایی در مطبوعات ایران برخوردار است.

این پژوهش به روش توصیفی ابتدا تاریخچه مطبوعات ایران و شیعی را بیان نموده و سپس ضمن تشریح مشخصات ظاهری و وضعیت موجودی مجله ایمان به معرفی محمود شهابی خراسانی، صاحب امتیاز و مدیر نشریه می‌پردازد. همچنین در این پژوهش هدف از انتشار مجله، کیفیت محتوای مقالات، وضعیت تبلیغات و اشتراک نشریه و روند توقف نشریه مطرح می‌شود.

کلیدواژه‌ها: مجله ایمان، محمود شهابی خراسانی، مطبوعات ایران، مطبوعات شیعی، نخستین‌های مطبوعات.

سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

نشریه الکترونیکی شمس، دوره ۱۱، شماره ۴۲-۴۳، بهار و تابستان ۱۳۹۸، صص. ۶۵-۷۹.

تاریخچه مطبوعات ایران

اولین روزنامه ایرانی در زمان محمدعلی شاه قاجار به همت میرزا صالح شیرازی در سال ۱۲۵۲ق. / ۱۲۱۵ش. با نام «کاغذ اخبار» پدید آمد. میرزا صالح شیرازی برای چاپ نشریه‌اش سفری به انگلیس کرد و چاپخانه‌ای خرید و فنون ساخت و استفاده از مرکب را فراگرفت و روزنامه کاغذ اخبار را تأسیس و گسترش داد. پس از او امیرکبیر و دیگران بیش از پنجاه روزنامه را در داخل و خارج کشور نشر دادند. روزنامه‌های ارزشمند فارسی زبان دیگری نیز در مصر، هند و عثمانی منتشر شد و حتی روزنامه‌های فارسی زبان دیگری نیز در فرانسه و انگلیس منتشر شد.

یکی از روزنامه‌های فارسی زبانی که در خارج از ایران منتشر می‌شد، روزنامه اختر بود که معمولاً از چهار ستون تشکیل می‌شد. این روزنامه به حکم قاجارها خیلی زود در سال ۱۳۱۴ق. تعطیل شد. دیری نگذشت که به همت امیرکبیر روزنامه وقایع اتفاقیه تأسیس شد و به مدت ده سال به صورت هفتگی منتشر گردید. البته این نشریه در شماره نخست، به نام «روزنامه اخبار دارالخلافه» بود که از شماره دوم به بعد به نام «روزنامه وقایع اتفاقیه» تغییر یافت و بعدها با نام دولت علیه ایران منتشر شد. بعدها روزنامه‌های دیگری با تأسیس ادارات مطبوعات دولتی به زبان‌های فارسی، عربی و فرانسه پدید آمد. پس از وقایع اتفاقیه، روزنامه ایران، روزنامه شرف، روزنامه فرهنگ، روزنامه مریخ و... پا به عرصه گذاشتند که همگی در زمان ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه قاجار منتشر می‌شدند. شایان یادآوری است تمام روزنامه‌های این دوره با چاپ سنگی و خط نستعلیق منتشر شدند (قاسمی، ۱۳۸۰، ص. ۱۴۵-۱۴۹).

تاریخچه مطبوعات شیعی

اگرچه از همان آغاز روزنامه‌نگاری در ایران مطالبی درباره دین مبین اسلام- هرچند کوتاه- در برخی نشریات وجود دارد اما مجله «الاسلام»؛ نخستین نشریه اسلامی (شیعی) است که هفتاد سال بعد از «کاغذ اخبار» منتشر شد.

«الاسلام» عنوان نخستین نشریه اسلامی (شیعی) ایران است که در رمضان سال ۱۳۲۰ق. / ۱۲۸۱ش. در دوران مظفرالدین شاه قاجار با خط نستعلیق و با چاپ سنگی منتشر شد. انتشار این نشریه در پاسخ به فعالیت مبلغان مسیحی در اصفهان صورت گرفت. این مجله از ابتدا تا شماره دهم به صاحب امتیازی اداره دعوت اسلامی/صفاخانه اصفهان و مدیریت سید محمدعلی (داعی‌الاسلام) منتشر گردید (کاشفی خوانساری، ۱۳۸۷، ص. ۱۳۴). بعد از کناره‌گیری داعی‌الاسلام از همکاری با نشریه، این مجله دو سال دیگر منتشر شد. نشریه «ایمان» چاپ تهران را می‌توان اولین مجله تمام عیار مذهب تشیع در ایران دانست که بعد از حدود چهل سال از چاپ مجله الاسلام منتشر گردید.

البته ایران و ایرانیان از سال ۱۲۸۲ش. تا پایان حکومت قاجار (۱۳۰۴ش.) به شرح زیر نشریات شیعی منتشر کردند: ۱۲۸۲ش. ماهنامه دعو‌الحق، محمدعلی بهجت دزفولی (بهجت خاوری)، تا انقلاب مشروطه کم و بیش در تهران منتشر شده است.

۱۲۸۴ش. هفته‌نامه اسلامی، ابوالقاسم ضیاءالعلماء تبریزی، مدیر آن در عاشورای ۱۳۳۰ق. به وسیله روس‌ها به دار آویخته شد.

۱۲۸۵ش. دعوه الاسلام، سید محمدعلی داعی الاسلام، چاپ بمبئی به زبان‌های فارسی و اردو؛ دوهفته‌نامه اتحاد و هفته‌نامه اسلامیه، ارگان انجمن اسلامیه تبریز، میرزا احمد کاتب معروف به بصیرت؛ هفته‌نامه الجمال، میرزا محمدحسین اصفهانی، خطابه‌ها و مواعظ سیدجمال‌الدین واعظ اصفهانی در آن منتشر می‌شد؛ هفته‌نامه زشت و زیبا، نظام‌الاسلام بهبهانی ملقب به فتح‌الممالک، ارگان انجمن اتحادیه طلاب، تهران؛ شجره خبیثه کفر، شجره طیبه ایمان، مدیر نامعلوم، تهران؛ روزنامه شیخ فضل‌الله نوری، حاوی اعلامیه‌های ضدّ مشروطه شیخ در ری؛ هفته‌نامه صراط‌المستقیم، شمس‌الواعظین کاشانی، تهران؛ هفته‌نامه گلستان، محمدحسین رئیس‌التجّار، رشت؛ هفته‌نامه حقیقت، سیداحمد دهکردی، اصفهان؛ هفته‌نامه ندای اسلام، سید ضیاءالدین طباطبایی، شیراز، برخلاف عنوان، مطالب آن بیشتر خبری و سیاسی است تا مذهبی.

۱۲۸۶ش. هفته‌نامه تدین، میرزا محمدصادق فخرالاسلام ارومی (از آشوری‌های مسلمان شده ارومیه که به درجه اجتهاد رسید)، تهران؛ هفته‌نامه ملاممو، میرزا احمد کاتب معروف به بصیرت، ارگان انجمن اسلامیه تبریز.

۱۲۸۸ش. الغری، آقامحمد محلاتی، نجف اشرف، فارسی؛ ماهنامه دره‌النجف، آقامحمد محلاتی، نجف اشرف، به جای نشریه الغری منتشر شد؛ هفته‌نامه نجف، شیخ حسین طهرانی، نجف اشرف، فارسی.

۱۲۸۹ش. هفته‌نامه احیا، میرزا عبدالحسین ذوالریاستین شیرازی، شیراز؛ جریده کرمان، غلامحسین کرمانی، از شماره ۱۲ به بعد با عنوان «کرمان» منتشر شده است.

۱۲۹۰ش. هفته‌نامه دارالامان، هادی اصفهانی و حسین خیابانی، ارگان فرقه اتفاق و ترقی و ترقی‌خواهی، کرمان.

۱۲۹۱ش. ماهنامه الاسلام، شیخ عبدالعلی مازندرانی لاریجانی، تهران.

۱۲۹۲ش. هفته‌نامه جریده اسلامی، علی ادیب خلوت، تبریز؛ ندای حق، جریبل‌اعلایی، خوی.

۱۲۹۴ش. هفته‌نامه اتحاد اسلام، میرزا حسین خان پرتو شیرازی، شیراز؛ هفته‌نامه تازه ایران، برهان‌المکلمین، به

دلیل هجوم روس‌ها به همدان، چاپخانه آن به کرمانشاه منتقل شد.

۱۲۹۵ش. هفته‌نامه جنگل، میرزا محمد انشایی، ارگان هیأت اتحاد اسلام، گیلان؛ صدای اسلام، میرزا آقا

لیب‌الملک، بغداد؛ الاتفاق، میرزا علی شیرازی، کربلا.

۱۲۹۷ش. شرق ایران، رفعت‌الدوله، مشهد.

۱۲۹۹ش. ماهنامه الکمال، فضل‌الله آل داوود ملقب به بدایع‌نگار، ارگان هیأت مبلغین اسلام مشهد.

۱۳۰۰ش. هفته‌نامه تهذیب، میرزا سلیمان خان خسروی، تهران؛ هفته‌نامه صیحه آسمانی، محمد جناب‌زاده، تهران،

پس از توقیف سراسری مطبوعات در آذر ۱۳۲۱ش دیگر انتشار نیافت؛ هفته‌نامه ماه نو، علی کافی، ارگان نهضت کارگری اسلام، تهران؛ نهضت شرق، ح. رجایی، تهران.

۱۳۰۱ش. تذکر، حسین زبده، تهران؛ روزنامه آستانه رضوی، مؤیدالوزاره خراسانی؛ هفته‌نامه جامعه اسلامی،

سیدحسین سقاء، تهران؛ روزنامه صدای اسلام، افتخار آشتیانی، تهران؛ هفته‌نامه نهضت اسلام، اسدالله باغبادرانی، اصفهان و تهران.

۱۳۰۲ش. ماهنامه الاسلام، شیخ محسن فقیه شیرازی، این نشریه چاپ شیراز، تشویق مرجع تقلید وقت آیت الله سید ابوالحسن موسوی اصفهانی (م. ۱۳۲۵ش.) را در پی داشت. این نخستین حکم یک فقیه برای حمایت از یک نشریه بود؛ هفته‌نامه اسلامی، علی اصغر منشی، تهران؛ هفته‌نامه آسایش، زین‌العابدین قیامی ملقب به سالارجعفر، تبریز؛ هفته‌نامه جنوب، عبدالله عتیق‌الحسینی، تهران و قم؛ روزنامه الحق، حسن‌هاشمی، تهران؛ هفته‌نامه سبیل‌الرشاد، احمد شیرازی، تهران؛ روزنامه سیاست اسلامی، اعتمادالاسلام سیستانی، تهران؛ هفته‌نامه عظمت اسلام، عبدالحمید خان مشرقی، تهران؛ هفته‌نامه مرد کار، لسان، تهران.

۱۳۰۳ش. هفته‌نامه آثار جم، محمدرضا احتشام خراسانی (احتشام نظام)، شیراز؛ روزنامه اتحاد اسلام، شیخ حسین لنکرانی، تهران؛ هفته‌نامه صلاح بشر، سید محمدصادق نقیب‌الاسلام شیرازی (مجبایی)، قزوین.

۱۳۰۴ش. هفته‌نامه ستاره اسلام، میرزا محمدعلی فتوحی، اصفهان؛ هفته‌نامه ناطق‌الاسلام، شیخ حسین تربتی، مشهد؛ هفته‌نامه ندای اسلام، علی اصفهانی، اصفهان (نوروزمرادی، ۱۳۸۲، صص. ۴-۱۶).

در دوره حکومت پهلوی (۱۳۰۴ - ۱۳۵۷ش.)، ۱۷۷ عنوان نشریه با گرایش مذهبی منتشر شده که ۲۹ عنوان آن مربوط به دوره حکومت رضاشاه پهلوی (م. ۱۳۲۳ش.) است (مطبوعات اسلامی: تاریخچه و اخلاق روزنامه نگاری، ۱۳۸۲، صص. ۲۰-۳۰).

از نشریات مذهبی دوره پهلوی اول می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: اسلام، میرزا علی کازرونی، ۱۳۰۵، شیراز؛ ماهنامه تذکرات دیناتی، شیخ غلامحسین تبریزی معروف به تُرک، ارگان جمعیت دینت اسلامی، ویژه پاسخگویی به شبهات دینی فرقه‌های انحرافی همانند بابیت، ۱۳۰۵، تبریز؛ هفته‌نامه ترویج اسلام، اسماعیل حکیمی شاهرودی، ارگان هیأت مبلغان اسلام مشهد، ۱۳۰۵؛ روزنامه جریده اسلام، حسن واعظی، ۱۳۰۵، تهران؛ ماهنامه دینت، سید مصطفی قائم مقامی، ۱۳۰۵، تهران؛ امید اسلام، غلامحسین خان ضرابی، ۱۳۰۶، رشت؛ هفته‌نامه تمدن اسلام، سید جعفر علوی شیروخورشیدی، ۱۳۰۶، قزوین؛ الدین و الحیوه، میرزا علی مقدّس، ۱۳۰۶، تبریز؛ ماهنامه دعوت اسلامی، سید محمدتقی واحدی بدلا، ۱۳۰۷، کرمانشاه؛ فصلنامه دانشکده علوم معقول و منقول دانشگاه تهران، بدیع‌الزمان فروزانفر، ۱۳۱۴؛ هفته‌نامه اسلام امروز، صدرالدین بهبهانی، ۱۳۲۰، تهران؛ هفته‌نامه هدف اسلام، ۱۳۲۰، اصفهان؛ خرد، جعفر حیدرعلی، ارگان جامعه اخوان اسلامی، ۱۳۲۱، تهران (جعفریان، ۱۳۸۶، صص ۴۲۰-۴۹۰).

مجله «ایمان» در مردادماه ۱۳۲۲ خورشیدی در تهران به صاحب امتیازی، مدیریت محمود شهابی خراسانی منتشر شد. نشریه یاد شده نخستین نشریه‌ای است که پس از تجربه‌های دوره رضاشاهی، در دفاع از دین اسلام به ویژه تشیع با زبان جدید و در چهارچوب دیدگاه‌های پدید آمده طی دو دهه تحول در فرهنگ ایرانی؛ یعنی ۱۳۰۰-۱۳۲۰، عرضه شد بنابراین از تمام نشریات شیعی منتشره پیش از خود به لحاظ محتوای و ساختاری والاتر است و عنوان «اولین مجله تمام عیار مذهب تشیع در ایران» برازنده و شایسته اوست.

آنچه در این مقاله نوشته شده است نتایجی است که نگارنده با مطالعه صفحه به صفحه ۱۹ شماره این مجله (موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی) به دست آورده و سعی دارد نخستین تلاش‌های انتشار نشریات تمام عیار مذهب تشیع در ایران را به نگارش درآورد.

معرفی مجله

مجله ایمان به صاحب امتیازی و مدیریت محمود شهابی خراسانی در سال ۱۳۲۲ خورشیدی در تهران منتشر شد. شماره اول این مجله به تاریخ مرداد ماه ۱۳۲۲ در ۳۴ صفحه به قطع خستی در شرکت چاپخانه علمی تهران به طبع رسید. قسمت اول آیه ۱۹۳ سوره آل عمران «رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا» شعار مجله بود که در هر شماره زیر نام نشریه درج می‌گردید.

قیمت اشتراک این مجله تک شماره ۱۰ ریال و یک ساله ۱۲۰ ریال، خارجه یک ساله یک لیره و نیم انگلیسی بود. البته کسانی که ده تن مشترک برای این مجله تهیه کنند دوره مجله برای خود آن‌ها به رایگان فرستاده خواهد شد و در سال دوم انتشار به طلاب علوم دینی و محصلین بیست ریال تخفیف داده شد. محل اداره این مجله در خیابان بوذرجمهری، گذر نوروزخان قرار داشت.

قیمت آگهی در مجله بیان نشد و برای تعیین بهای آن به دفتر مجله ارجاع شد. در دوازده شماره سال اول انتشار فقط در پشت جلد شماره ۸ با عنوان «آگهی بشارت به دنیای شیعه» در یک سوم صفحه (در ۱۰ سطر) به چاپ رسید. در سال دوم در پشت جلد شماره دوم و شماره سوم «آگهی تقویم الصلوه» در ۹ سطر، شماره چهارم، شماره پنجم و شماره ششم هر کدام یک صفحه آگهی داشت.

طرح روی جلد در سال اول شامل سرلوحه، زمان انتشار، شماره و سال انتشار و نام صاحب امتیاز و مدیر مجله بدون به کارگیری هرگونه رنگ یا تصویری در پس زمینه بود. در سال دوم انتشار که به شماره هفتم رسید علاوه بر موارد بالا، مندرجات هر شماره با ذکر نویسنده و شماره صفحه بر روی جلد افزوده شد.

مجله ایمان در مجموع دو سال انتشار، در ۱۹ شماره منتشر شد.

سال اول:

شماره اول: ۲۴ تیر ۱۳۲۲، شماره دوم: شهریور ۱۳۲۲، شماره سوم: آذر ۱۳۲۲، شماره چهارم: دی ۱۳۲۲، شماره پنجم: بهمن ۱۳۲۲، شماره ششم: اردیبهشت ۱۳۲۳، شماره هفتم: مهر ۱۳۲۳، شماره هشتم: آبان ۱۳۲۳، شماره نهم: آذر ۱۳۲۳، شماره ۱۰: دی ۱۳۲۳، شماره ۱۱: بهمن ۱۳۲۳، شماره ۱۲: اسفند ۱۳۲۳.

۱. ترجمه آیه: پروردگارا، ما شنیدیم که دعوتگری به ایمان فرا می‌خواند که: «به پروردگار خود ایمان آورید»، پس ایمان آوردیم. پروردگارا، گناهان ما را بیامرز، و بدی‌های ما را بزدا و ما را در زمره نیکان بمیران (فولادوند، محمدمهدی، ۱۳۷۳، ص. ۷۵)

سال دوم:

شماره ۱: آذرماه ۱۳۲۴، شماره ۲: دی ۱۳۲۴، شماره ۳: بهمن ۱۳۲۴، شماره ۴: اسفند ۱۳۲۴، شماره ۵: فروردین ۱۳۲۴، شماره ۶: اردیبهشت ۱۳۲۵، شماره ۷: خرداد ۱۳۲۵.

مجله ایمان دارای دو نوع صفحه شمار بود. صفحه شماری اختصاصی که خاص هر شماره است و معمولاً از ۱-۳۶ ادامه دارد و صفحه شماری کلی که به صورت مسلسل از صفحه اول شماره اول در سال اول انتشار مجله شروع شد و به صفحه آخر شماره آخر (شماره هفتم سال دوم انتشار) پایان پذیرفت. در مجموع مجله ایمان در طی عمر دو سال انتشار و چاپ ۱۹ شماره، ۵۹۷ صفحه مقاله و مطالب مختلف اسلامی منتشر نمود.

معرفی صاحب امتیاز مجله

محمود شهبابی خراسانی فرزند عبدالسلام، در سال ۱۲۸۲ خورشیدی در تربت حیدریه چشم به جهان گشود. او تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند و پس از آن در مشهد نزد اساتید زمان، همانند حاج آقا حسین قمی، آقا میرزا محمد آقازاده خراسانی به آموختن علوم دینی پرداخت. همچنین در مشهد از محضر آیات عظام عبدالجواد ادیب نیشابوری (ادیب اول) در ادبیات فارسی و عربی، استفاده نمود. سپس در نوجوانی وارد حوزه علمیه اصفهان شد و به تکمیل علوم و معارف اسلامی همت گماشت. در حوزه اصفهان از درس اساتیدی همانند آیت الله محمدحسن فشارکی در فلسفه و عرفان بهره جست و بنا بر قولی نزد آقا بزرگ خراسانی به آموختن دانش رجال پرداخت. محمود شهبابی در سن بیست و پنج سالگی به درجه اجتهاد رسید. وی دارای جواز اجتهاد و روایت از آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی، آیت الله محمدحسن فشارکی بود (افشار، ایرج، «محمود شهبابی»، آینده، سال دوازدهم، ش ۷ و ۸).

شهبابی خراسانی پس از طی تحصیلات، به تدریس در مدرسه علمیه اصفهان پرداخت. از سال ۱۳۱۰ نیز در تهران به تدریس در مدرسه معقول و منقول پرداخت و پس از تأسیس دانشگاه در سال ۱۳۱۳ برای تدریس به دانشکده حقوق و علوم سیاسی دعوت شد که در آن دانشکده به تدریس قواعد و اصول فقه مشغول بود. وی مدتی نیز در شورای عالی فرهنگ عضویت داشت و چندی نیز قاضی تجدید نظر در محاکم شرع بود. او پس از بازنشستگی به فرانسه رفت و در حوالی شهر استراسبورگ زندگی می‌کرد (مرسلوند، حسن، ۱۳۷۳، ج ۴، ص. ۱۳۵-۱۳۶).

علامه محمود شهبابی نزدیک به پنجاه سال در مراکز دانشگاهی به تعلیم و تربیت اشتغال داشت. وی در اغلب علوم اسلامی تخصص داشت و کتاب‌هایی را به رشته تحریر درآورد که دارای نثری بسیار محکم و متقن و گاه ثقیل و پیچیده است و مبتدیان و همگان را با سختی‌ها مواجه می‌کند.

آثار: ادوار فقه (سه جلد، ۱۳۶۲)؛ رساله بود و نبود (در فلسفه، ۱۳۳۲)؛ رهبر خرد (در منطق، ۱۳۱۳)؛ تقریرات اصول (در علم اصول، ۱۳۲۱)؛ قواعد فقه (۱۳۲۳)؛ الاسلام و الشیعه (الامامیه) فی اسها التاریخی و کیانها (الاعتقادی)؛ تعلیق و تحشیه بر بخش العقود و الایقات از قسمت متاجر کتاب شرایع الاسلام محقق حلی (۱۳۲۳)؛ ترجمه و تعلیق مبدأ و معاد ابوعلی سینا (۱۳۳۲)؛ عظمت محمد (ص) (محمد احمد جاد المولی ترجمه به امضای م. ش.، ۱۳۱۸)؛ رساله

روان‌شناسی ابن سینا (۱۳۱۵)؛ قاعده لاضرر (۱۳۳۰)؛ فاروق یکم (۱۳۱۳)؛ تصحیح و تعلیق لباب الاشارات (۱۳۳۹) امام فخر رازی؛ منطق (۱۳۱۷)؛ رساله وضع الفاظ؛ التنبیهات و الاشارات ابن سینا (به انضمام لباب الاشارات فخر رازی، ۱۳۳۹). از جمله آثار وی که به چاپ نرسیده اند می‌توان به این عنوان‌ها اشاره نمود: الظل الممدوده فی امهات مباحث الوجود؛ مسرح الفؤاد فی ترجمه السید الداماد (مقدمه این کتاب در سیر و تطور و چگونگی دانش فلسفه و ترجمه احوال میرداماد بوده است با خط خود استاد در کتاب گلزار معانی چاپ شده است)، اجراء الفلک فی تفسیر سوره الملک (این تألیفات تماماً به عربی است)؛ رساله بیم و امید (در شرح حدیث من سأل عن التوحید)؛ خرد سنج (این کتاب جزوه کوچکی است که در زمینه دانش منطق و به پارسی نگاشته شده است (شهبابی، محمود، ۱۳۷۱، ص. ۱۹۲-۱۹۹).

علامه شهبابی پس از انقلاب بهمن ۱۳۵۷ بر اثر سوء مدیریت دست‌اندرکاران، در سال‌های پایانی عمر، مدت‌ها در انگلستان و سویس سرگردان بود و عاقبت استاد به سبب یک بیماری جانکاه در چهارم مرداد ۱۳۶۵ در فرانسه بدرود حیات گفت و همان‌جا در گورستان تیه پاریس به خاک سپرده شد (شهبابی، محمود، ۱۳۷۱، ص. ۱).

هدف مجله

در یادداشت ابتدایی نشریه درباره مقصود و روش مجله چنین آمده است:

«منظور ما از تأسیس این مجله هر چه باشد به یاری خدا به وسیله خود مجله دانسته خواهد شد و به حقیقت می‌توان هنگامی آن را منظور شمرد و در خور یادآوری دانست که به مقام عمل آمده و به حصول پیوسته باشد و گرنه اوهام و خیالات یا الفاظ و عباراتی بیش نخواهد بود.

روش این مجله را هم می‌توان در دو جمله زیر خلاصه کرد:

۱- تحری حقیقت و پشتیبانی از حق

۲- صراحت گفتار به ویژه در اموری که برای پیشرفت دیانت و ترقی مملکت مؤثر است» (مجله ایمان، شماره

اول، سال اول، ص. ۱).

محتوای مجله

مجله ایمان در طول حیات ۱۹ شماره‌ای خود با توجه به مقتضیات زمانی در اکثر موضوع‌های اسلامی مقالاتی ارائه نمود اما تأکید نشریه در زمینه اخلاق، نهج‌البلاغه، تفسیر قرآن و پرسش و پاسخ اسلامی بود. این مجله به لحاظ چاپ و انتشار مقالات به شیوه روز در اکثر موضوع‌های مذهب تشیع به قلم نویسندگان معروف زمان خودش، اولین مجله تمام عیار شیعه است. برای آشنایی بیشتر با محتوای نشریه در زیر فهرست مندرجات شماره اول، عنوان مقالات محمود شهبابی، اسامی بقیه نویسندگان و بخش‌های از چند مقاله مجله ارائه شده است.

فهرست مندرجات شماره اول:

هدف، روش، آرزو، راه سعادت حقیقی؛ دین است و بس؛ ترک عادت (شعر)؛ تأثیر خودشناسی از لحاظ اجتماع؛ علی علیه‌السلام مجسمه فضیلت و مظهر کمال است؛ فیلسوف حقیقی کیست؟؛ نمونه‌ای از درستی؛ دیوانه بنی عجل؛ پزشکی در آغاز قرن چهارم اسلامی؛ در پرتو قرآن؛ سخنانی از پیشوایان دین؛ دیباچه قسمت تفسیر.

محمود شهابی صاحب امتیاز و مدیر مجله ایمان علاوه بر تهیه مطالب کوتاه نشریه، در هر شماره مقاله‌ای مهم و تأثیرگذار با توجه به مقتضیات روز نگاشته است که موضوع برخی از آن‌ها برای اولین بار در نشریات ایران درج شده است. با توجه به اهمیت محتوای این مقالات، عنوان آن‌ها به ترتیب شماره مجله (از شماره ۱-۱۹) در زیر آمده است:

راه سعادت حقیقی، دین است و بس؛ پیروی از پدران با ایمان، سرمایه ترقی و افتخار است؛ از پیش آمد استفاده کنید؛ محرم در تاریخ اسلام؛ زندگی؛ دین؛ از راه دین؛ دین روح اجتماع و موجب اتحاد واقعی است؛ ترقی افراد و ملل به تناسب نبی‌روی محاسبه ایشان است؛ شهادت در راه حق موجب حیات ابد و شرافت جاوید است؛ راه حق، نمایان و شناختن آن آسان است؛ نشان ایمان مجاهدت در راه خداست؛ حیات حقیقی ناشی از ایمان و عمل صالح است؛ فداکاری حسین (ع) در تاریخ بشر بی نظیر است؛ ایمان به خدا شما را از عذاب می‌رهاند؛ انقلاب اسلامی؛ به خدا پناه ببریم؛ مجاهدت در راه خدا؛ علوم دینی و معارف شرقی باید احیاء شود.

سایر نویسندگان مجله

صدرالدین بلاغی، سیدرضا تفرشی، آقا سید باقر هیوی، آقا سید محمد باقر سبزواری، علی اکبر شهابی، مدرس چهاردهی، مهندس بازرگان، حسن سعید، ابوالحسن انصاری، سید علی اکبر برقی قمی، سید موسی گوشه‌گیر، سید غلامرضا سعیدی، سید محمد مهدی فاطمی، سید محمدتقی حکیم، سید علی اکبر حکیم، فقیهی، محمد بروجردی، تدین اصفهانی، دکتر شب افروز.

بخش‌هایی از چند مقاله مجله:

«راه سعادت حقیقی، دین است و بس

هر فردی از جان و دل خواستار است که گوهر گرانبهای نیکبختی نصیب وی باشد. سعادت کامل و نیکبختی حقیقی افراد به نظام جامعه بسته و به کمال آن مربوط است، ترقی و کمال جامعه معلول این است که همه افراد، نسبت به همه شئون زندگانی وظایف و تکالیف خویش را چنان که شایسته است به کار بندند یعنی به تمام معنی افرادی صالح باشند. صلاح حقیقی افراد وقتی صورت عمل به خود می‌گیرد که روح آنان دارای قوت باشد پس نخستین مرحله‌ای که در مقام اصلاح باید مورد توجه شود تقویت روح افراد است. به تعبیر دیگر:

سرسلسله تمام عوامل و علل تقدم و ارتقاء یا تنزل و انحطاط هر ملتی قوت یا ضعف روح آن ملت است. وحشی‌ترین ملل و پست‌ترین اقوام جهان هرگاه از لحاظ روح، قوی شوند به زودی به مدارج تقدم و پیشرفت نائل

می‌گردد. متمدن‌ترین ملل عالم از هنگامی که روح افراد آن‌ها رو به پستی و ضعف بگذارد رهسپار وادی تأخر و تنزل خواهد شد پس به هر اندازه روح ملتی قوی‌تر باشد به همان اندازه تمدن آن ملت محکم‌تر، اجتماعش منظم‌تر ارتقائش پایدارتر و نظامش راقی‌تر خواهد بود.» (مجله ایمان، شماره اول، سال اول، ص. ۳).

«نظافت،

چون در دین مقدس اسلام، چه در قرآن مجید و چه در احادیث شریف، درباره نظافت تأکید فراوان به عمل آمده حتی در قرآن مجید اشخاص پاکیزه، دوست خدا خوانده شده اند چنان که فرموده است بی‌گمان خدا پاکیزگان را دوست می‌دارد و در حدیث نظافت از ارکان ایمان به شمار آمده است پس بر پیروان دین لازم است درباره این موضوع دقت کنند و آن را موافق موازین علمی در تمام شئون زندگی خویش به کار بندند.

پاکیزگی و نظافت را از دو جهت می‌توان مورد بحث قرار داد:

۱- نظافت ظاهر

۲- نظافت باطن

بی شک نظافت ظاهر را در نظافت باطن تأثیری است عظیم بلکه به حقیقت به نظافت باطن نمی‌توان فائز شد مگر در صورتی که در ظاهر نیز رعایت آن شده باشد پس نظافت ظاهر مقدم است بر نظافت باطن.» (مجله ایمان، شماره یازدهم، سال اول، ص. ۲۰).

«انقلاب اسلامی به قلم محمود شهبابی

روزی که نشر مجله مورد تصمیم گردید در نظر بود که به تدریج مباحثی درباره اصول معتقدات طرح و تا حدودی که با مجله و حوصله خوانندگان متناسب نماید آن مباحث توضیح و شرح گردد: در مراتب سه گانه خداجویی، خدانشناسی و خداپرستی بحث شود از حقیقت نبوت و از مبادی و نتایج آن سخن به میان آید. وحی و الهام و معجزه و خواص سه‌گانه نبوت و چگونگی علم و عمل نبی مورد تحقیق گردد و اقوال و افعال و آثار مدعیان پیمبری بررسی شود تا صادق از کاذب و کامل از ناقص امتیاز یابد. نسبت به پیغمبر اسلام و دین مبین و مبانی و احکام متین آن با نهایت بی‌طرفی و با رعایت انصاف تحقیقاتی به عمل آید و به طور خلاصه نبوت عامه و نبوت خاصه روشن و حدود وظائف علمی و عملی بشر در این باره مشخص و ممیزات جانشین و پیشوای دینی تقریر شود و بالاخره تا حدی که عقل و نقل برای شناسایی چگونگی معاد و اوضاع و احوال نشاء آخرت راه نشان می‌دهد در این قسمت هم سیر و سلوک فکری و قلمی انجام پذیرد.» (مجله ایمان، شماره چهارم، سال دوم، ص. ۱-۲).

از جمله ویژگی‌های این مجله خط کشی قسمت‌های مهم هر مقاله که هم در فهمیدن مقاله خواننده را کمک می‌نماید و هم برای کسانی که زمان کمی برای مطالعه دارند مفید است.

تبلیغات مجله

نشریه ایمان در مطلبی خطاب به خوانندگان این گونه به تبلیغ مجله می‌پردازد:

«۱- چنین در نظر بود در هر هفته یک شماره که دست کم شصت و چهار صفحه باشد از این مجله چاپ و منتشر گردد لیکن گرانی کاغذ، آن هم برای مجله تازه تأسیس موجب آن شد که اکنون از کمیت صفحات کم و به مدت انتشار افزوده شود یعنی ماهی یک شماره در سی و دو صفحه انتشار یابد. (برای جبران کمی صفحات، فعلاً مجله با حروف ریز چاپ و بر سطور شماره هر صفحه افزوده می‌شود).

۲- در هر شماره چند صفحه به قسمت تفسیر و به ترجمه خطب و کلمات بزرگان اسلام اختصاص خواهد داشت. اگر خدا خواست و صفحات مجله افزوده شد بر شماره صفحات تفسیر افزوده خواهد شد و در هر شماره هم چند صفحه به ترجمه مرتب «نهج البلاغه» با شرح مختصری برای آن اختصاص خواهد یافت.

۳- خوانندگان با ایمان و فضل، خدمت در راه این مجله را خدمت به دین و کشور بدانند و از راهنمایی که در این راه سودمند بشناسند دریغ ندارند.

۴- کسانی که این شماره برای آنان فرستاده می‌شود به دقت آن را بخوانند در صورتی که وجود چنین مجله‌ای را برای خدمت به اسلام و ایران و دانش و فضیلت نافع تشخیص دادند، بدانند که کامل شدن این ناقص و دوام یافتن آن بدین بسته است که مردانی دیندار، حقیقت‌خواه و دانش دوست از راه خدمت به حق و حقیقت و دانش و فضیلت نسبت به ترویج و تکثیر مشترکین آن اقدام کنند.

۵- هرگونه سؤال دینی، فلسفی، ادبی و اجتماعی که برسد، به یاری خدا، بدان پاسخ داده می‌شود.

۶- هرگاه کسی نسبت به معتقدات دینی، شبهه و اعتراضی داشته باشد و بخواهد حضوراً درباره آن‌ها گفتگو کند ممکن است مقصود خود را بنویسد تا وقت ملاقات و گفتگو معین گردد.

۷- جوانانی که به واسطه فطرت اصلی خود دین حق را جويا و از احراز آن محروم مانده اند مطلوب گمگشته خود را از راه ارتباط با این مجله به خوبی می‌توانند به دست آورند.

۸- طبقه دانش‌پژوهان خواه در رشته علوم جدید یا در رشته علوم اسلامی و معارف شرقی، این مجله را پشتیبان و رهنمای خویش بدانند و در پیشرفت آن کوشش کنند» (مجله ایمان، شماره اول سال اول، ص. ۳۳).

اشتراک مجله

مجله ایمان برای جذب مشترک، «شماره اول را برای افرادی که از پیش درخواست کرده بودند و برخی اشخاص که به نظر اهل ایمان هستند بی آن که درخواست کرده باشند ارسال گردید و به همه افراد تأکید شد در صورتی که خواستار اشتراک مجله نباشند آن را به اداره برگردانند» (مجله ایمان، شماره اول، سال اول، پشت جلد).

شماره دوم صرفاً برای کسانی که شماره اول ارسال شده بود، فرستاده شد و درخواست شد در صورتی که مایل به اشتراک مجله نباشند هر دو شماره را به اداره مجله ارسال نمایند» (مجله ایمان، شماره دوم، سال اول، پشت جلد).

با وجود این که مجله ایمان تأکید نمود «کسانی که مایل به اشتراک نشریه نیستند عین مجله را به اداره ارسال نمایند» (مجله ایمان، شماره اول، سال اول، پشت جلد) ولی عده‌ای از دریافت کنندگان به این درخواست مجله توجهی نکردند برای همین مجله با ارسال شماره سوم، «بار دیگر از کسانی که نشریه به نام آن‌ها ارسال می‌شود خواهش نمود به محض دریافت این شماره وجه و یا عین مجله را بفرستند و الا نام آن‌ها در دفتر مشترکین رسمی ثبت و قبض اشتراک به نامشان صادر خواهد شد» (مجله ایمان، شماره سوم، سال اول، پشت جلد).

مجله ایمان در شماره چهارم و شماره پنجم مجدداً برای کسانی که وضعیت اشتراک خودشان را مشخص نکردند چنین برخورد نمود:

«باز هم برای این که در کار ایمان به هیچگونه شائبه بی‌ایمانی توهم نگردد از کسانی که تاکنون وجه اشتراک نفرستاده‌اند در صورتی که خواستار اشتراک آن نباشند خواهش می‌کنیم عین شماره‌هایی را که به ایشان رسیده برگردانند تا اگر نمی‌توانند یا نمی‌خواهند به این مجله مساعدتی کرده باشند دست کم از طرف ایشان زبانی مادی بر اداره مجله و حرمانی معنوی بر خواستاران این مجله وارد نیاید» (مجله ایمان، شماره چهارم، سال اول، پشت جلد).

مجله ایمان در شماره ششم به زحمات کمرشکن و مجاهدات طاقت فرسا هر شماره نشریه اشاره کرده و تأکید بر ضرورت نشر این گونه مجله‌ها به عنوان فرائض دینی و وظایف علمی درباره عدم پرداخت وجه آبونمان برخی از مشترکان مجله می‌نویسد:

«با نهایت تأسف، یادآوری می‌شود با این که از مطالعه شماره‌های پیش شیوه و روش این مجله روشن گشته و تا شماره پنجم (برخلاف معمول مطبوعات) دریافت دارندگان مجله در رد و قبول آن آزاد گذاشته شده اند هنوز برخی از آنان در فرستادن وجه اشتراک یا برگرداندن شماره‌های دریافت شده مسامحه روا داشته اند.

اینک باز هم برای این که هیچگونه بی‌ایمانی در کار توهم نرود از دریافت دارندگان مجله -حتی از کسانی که در ابتدا خودشان ارسال مجله را درخواست نموده‌اند- خواهش می‌شود که اگر نمی‌خواهند وجه مجله را بپردازند، عین شماره‌های دریافتی را پس بفرستند تا مورد استفاده دیگران قرار گیرد» (مجله ایمان، شماره ششم، سال اول، پشت جلد).

مجله ایمان در شماره دهم با نگاهی متفاوت مشترکان خود را نسبت به همکاری مالی و معنوی با نشریه فرا می‌خواند:

«امروز همه ملل جهان به اهمیت تبلیغ از راه انتشارات پی‌برده و در این باره به وسائل مادی و معنوی شگرف با جدیتی شگفت کوشش و فداکاری می‌کنند.

با این حال میلیون‌ها نفوس ایرانی که خود را دیندار و خدمتگزار به اسلام بلکه جان‌نثار آن می‌پندارند در راه دین چه خدمتی اساسی و مهم انجام می‌دهند؟

آیا بر افراد جامعه ننگ نیست که یک نامه روزانه یا هفتگی بلکه ماهانه برای تشریح حقایق دین و معرفی فضائل و معارف مسلمین از طرف آنان انتشار نیابد؟!

آیا خدمت به اسلام از وظایف اهل اسلام است یا این که این کار را باید بیگانگان انجام دهند؟....

مجله ایمان، که اکنون دهمین شماره آن منتشر می‌شود، تنها مجله‌ای است که به منظور تحقق مبانی ایمان، تبلیغ حقایق دین و ترویج فضل و فضیلت تأسیس یافته و در این مدت با فداکاری و مجاهدتی بی‌نظیر راه خود را پیش گرفته و شاید اگر خدا بخواهد و از طرف علاقمندان با ایمان پشتیبانی شود ادامه یابد و تنها مجله‌ای باشد که بتواند خدمات بزرگی به عالم اسلام انجام دهد.

جای تعجب است که تاکنون نه تنها هیچگونه مساعدتی معنوی (و مادی) به آن نشده بلکه بعضی از اشخاص که اهل ایمان و دین معرفی شده و مراتب این مجله را دریافت داشته اند از فرستادن وجه اشتراک یا عودت عین شماره‌های دریافتی خودداری کرده اند!

اگر در این راه نمی‌توانند یا نمی‌خواهند خدمتی کرده باشند، به حکم دین و ایمان راضی نشوند ضرری وارد آورند باز هم اداره ایمان عین شماره‌های مجله را با امتنان می‌پذیرد تا انصاف و ایمان آنان چه حکم کند؟» (مجله ایمان، شماره دهم، سال اول، پشت جلد).

آخرین شماره سال اول انتشار مجله ایمان، عدم پرداخت وجه اشتراک از سوی برخی مشترکین را گناه کبیره اعلام می‌نماید:

«چون مجله ایمان با ادعا خدمت به دین و دانش تأسیس یافته، و احتمال این می‌رود که این ادعا راست و درست باشد پس اگر مساعدت به آن از روشن‌ترین فرائض دینی و بزرگ‌ترین تکالیف علمی و اخلاقی به شمار نباشد به طور قطع، خسارت رساندن به آن از کبائر سیادت دینی و اخلاقی و علمی محسوب می‌باشد» (مجله ایمان، شماره دوازدهم، سال اول، پشت جلد).

توقف نشریه

شهابی صاحب امتیاز و مدیر مجله ایمان درباره وضعیت مالی نشریه در سال اول انتشار و تأخیر انتشار در سال دوم چنین توضیح می‌دهد:

«نخستین سال نشر مجله در آغاز سال ۱۳۲۴ پایان یافت، موجبات افسردگی و فرسودگی از همه جهت در کار بود: خسارت‌های فراوان مادی، بی‌ارج‌ترین و غفلت مدعیان دین و عدم مساعدت معنوی متظاهرين به ترویج آن، مهمترین آن موجبات به شمار می‌رود.

در عین حال چون این کار به استظهار تفضل حق و توکل به عنایت بی‌حد او آغاز شده و تا بیاید این اتکاء و اتکال پاینده خواهد بود آن موجبات را در تأخیر نشر مجله تأثیری نبوده بلکه عزیمت بر آن قرار داشت که هر چه زودتر مجال آغاز گردد.

اما در ایام تابستان هنگامی که مدیر این مجله از خراسان برمی‌گشت بر اثر حادثه برگشتن اتومبیل و صدمه یافتن از آن، اداره مجله نتوانست به موقع خود مجله را منتشر سازد. این پیشامد موجب تأخیر ۹ ماهه نشر مجله گردید» (مجله ایمان، شماره اول، سال دوم، پشت روی جلد).

شماره هفتم، سال دوم که در خرداد ۱۳۲۵ منتشر شد آخرین شماره مجله ایمان است. در این شماره درباره ادامه انتشار نشریه در آینده آمده است:

«تا مهر

نظر به گرمی تابستان و مسافرت مدیر مجله به خراسان شماره هشتم سال دوم مجله تا مهر ماه ۱۳۲۵ منتشر نخواهد شد» (مجله ایمان، شماره هفتم، سال دوم، روی پشت جلد).

به نظر می‌رسد مجله ایمان به دلیل زیان مالی، عدم استقبال مخاطبان، اشتغال دائمی استاد شهابی به تألیف کتاب‌های فقهی و حقوقی و تدریس در دانشگاه‌های سراسر ایران برای همیشه متوقف گردید.

سخن پایانی

مجله ایمان با تمام فراز و فرودها و مشکلات زیادی که با آن مواجه بوده است نشانگر علاقه‌مندی زیاد محمود شهابی خراسانی محمدعلی به ترویج تشیع و پیروی از شریعت پیامبر اکرم (ص) دارد. در زمانی که کمتر کسی به فکر انتشار مجله شیعی است شهابی بدون هرگونه شائبه اقتصادی مجله‌ای مرتبط با اعتقادات مردم تأسیس می‌کند و با وجود مشکلات زیاد دو سال آن را منتشر می‌نماید. این مجله در طول حیات کوتاه خود با توجه به هدف و محتوای مجله قطعاً تأثیر بسیار زیادی بر باورهای مذهبی داشته است. مطالب این مجله با توجه به نیازهای زمان و مخاطب آن، گزینش و با زبان جدید و در چارچوب دیدگاه‌های پدید آمده پس از تجربه‌های دوره رضاشاهی نوشته شده است. به نظر می‌رسد تنوع مطالب و حجم کم این نشریه در جذب خواننده مؤثر بوده است. شهابی با توجه به گستره زیاد فعالیت‌هایش در دانشگاه و تألیف کتاب‌های فقهی و کلامی قادر به ادامه انتشار مجله ایمان نبود لذا آن را متوقف کرد.

منابع

- افشار، ایرج (۱۳۶۵). «محمود شهابی»، آینده، سال دوازدهم، ش ۷ و ۸، مهر و آبان ۱۳۶۵.
- جعفریان، رسول (۱۳۸۶). جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی - سیاسی ایران (از روی کارآمدن محمدرضا شاه تا پیروزی انقلاب اسلامی) سال‌های ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷. [ویرایش ۶]. - قم: مورخ.
- شهابی، محمود (۱۳۷۱). زنده عشق. تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

قاسمی، فرید (۱۳۸۰). سرگذشت مطبوعات ایران: روزگار محمدشاه و ناصرالدین‌شاه. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

قرآن مجید (۱۳۷۳). ترجمه محمد مهدی فولادوند؛ خط عثمان طه. قم: دارالقرآن.

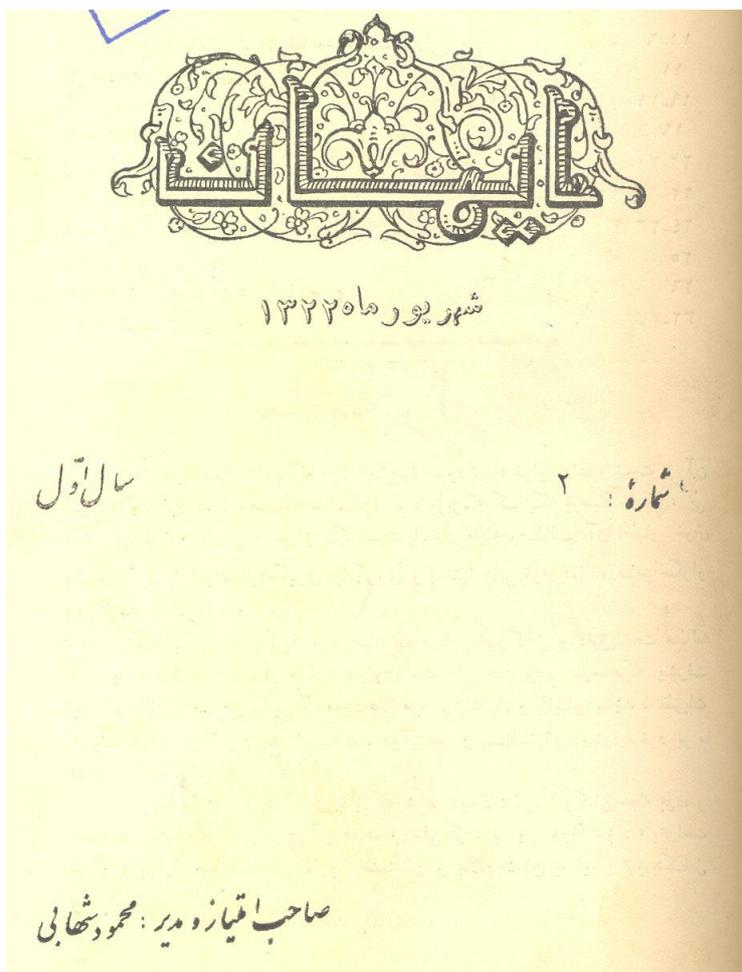
کاشفی خوانساری، علی (۱۳۸۷). تاریخ ادبیات دینی کودک و نوجوان. تهران: حوا.

مرسلوند، حسن (۱۳۷۳). زندگی‌نامه رجال و مشاهیر ایران. تهران: انتشارات الهام.

مطبوعات اسلامی: تاریخچه و اخلاق روزنامه نگاری (۱۳۸۲). قم: موسسه اطلاع رسانی اسلامی مرجع.

نوروزمرادی، کوروش (۱۳۸۲). راهنمای مطبوعات اسلامی: فهرستگان یکصد سال نشریه‌های اسلامی ایران و ایرانیان. قم: دلیل‌ما.

پیوست‌ها

رَبَّنَا نَسْمَعُ مَا نَدَىٰ بُنَادِي لِّلْإِيمَانِ أَن آتَوْا بِرَبِّكُمْ قَامِنًا

شماره: ۴	دی ماه ۱۳۲۲	سال اول
	محرم الحرام ۱۳۶۳	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَآوَّاهِدُوا
 فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَّاءُوا
 وَتَصَرَّوْا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا
 (آیه ۱۷۵ از سوره ۸)

ماه محرم ۱۳۶۳ قمری رسید؛ یکسال دیگر از عمر ما تمام و یکسال تمام بر سالهای تاریخ هجری افزودند. این ماه در تاریخ اسلام از دو جهت قابل توجه عامه مسلمین است که باید هر برای که گردش سپهر کجمدار بتکرار آن می بردارد، بیرون این دین از نوعی ایام آن متوجه گردند و از قضایائی که در آن رخ داده پند گیرند و از پیش و ایام راه حقیقت پیروی کنند.

هجرت بیغمبر اسلام «ص» یکی از قضایای بزرگ عالم بشریت و یکی

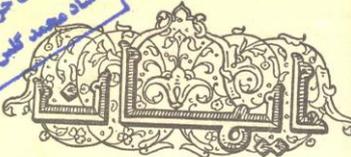
- ۱ -

مندرجات این شماره :

صفحه		۱ - محرم در تاریخ اسلام
۱۱-۱		۲ - يك نمونه از ایمان و اسبغ
۱۲		۳ - چرا بقرآن پناه نمیبریم؟ (بقلم یکی از فضلا خراسان)
۱۸-۱۳		۴ - نمونه ای از آزادی در اسلام
۱۹		۵ - پاسخ کودکان؛
۱۹		۶ - خداشناسی
۲۳-۲۰		۷ - سخنهای از پیغمبر «ص»
۲۳		۸ - مسجد اسلام (بقلم آقای صدرالدین بلاغی)
۲۵-۲۴		۹ - انتقام از حسود
۲۵		۱۰ - هر چه جوئی جز خدای حاصل است (حاج میرزا حبیب الله خراسانی)
۲۵		۱۱ - برش و پاسخ
۲۶		۱۲ - مقدمه تفسیر
۲۷-۳۲		بقیه «فیلسوف حقیقی ۰۰۰» بواسطه زیادت مطالب از این شماره بشماره دیگر افتاد.

انتظار ما :

از اهل ایمان و کسانی که این مجله بدست آنان میرسد انتظار می رود که آنرا بدقت مورد مطالعه قرار دهند در صورتی که وجود چنین مجله ای را برای ترویج فضل و فضیلت و خدمت بدین و کشور، سودمند دانستند از راه خدمت به اسلام و ایران نسبت بترویج و تکثیر بیشتر کن آن اقدام کنند تا بیاری خدا و پایبندی جوانمردان با ایمان، این مجله بتواند راه تکامل خود را بیباید و بتدریج، منظور دینداران حقیقی و وطن پرستان صمیمی را عملی سازد.

خر دادمه ۱۳۲۵

شماره ۷

سال دوم

صفحه	مندرجات این شماره :
۱۶-۱	۱ - علوم دینی و معارف شرعی باید احیا شود
۱۸-۱۷	۲ - همدانیه اروپایی مسکویه
۲۴-۱۹	۳- اصول اعتقادی
۲۴	۴ - سمت بیدار باش در همه کار «شعر»
۲۵	۵ - اخلاق دانشمندان سلف
۲۵	۶ - بر آنکه پیش بنزل رسید میگیرند !! «این بین»
۲۵	۷ - خودجوئی
۲۸-۲۶	۸ - خواب عجیب
۲۸	۹ - صفای نفس
۲۸	۱۰ - هر ط سکت اندوژی
۲۸	۱۱ - نشان حق
۲۹	۱۲ - دهام غیر مستجاب !!
۳۰-۲۷	۱۳ - آثار بیغجه سیر ترمی دند ایزدشکی، قلم آقای دکتر شب افروز
۳۱-۳۳	۱۴ - تفسیر ایمان

صاحب قلم: میر: محمود شهابی